

SULTAN
II. ABDÜLHAMİD

Sultan II. Abdülhamid

Sultan Abdülmecid'in Müjgan Sultan'dan olan oğlu Abdülhamid, 21 Eylül 1842 tarihinde İstanbul'da doğdu ve ağabeyi V. Murat'ın tahttan indirilmesi üzerine 31 Ağustos 1876 tarihinde Osmanlı tahtına oturdu. Osmanlı İmparatorluğu'nun 34. padişahı ve 113. İslam halifesidir.

Henüz 10 yaşındayken annesi Tir-i Müjgan Sultan ölünce, Abdülhamid'in bakımı üstlenen Abdülmecid'in çocuksuz eşi Rahime Perestu Kadın Efendi onu kendi çocuğu gibi büyüttü. Babasının ölümünden sonra yerine geçen amcası Abdülaziz de eğitimiyle yakından ilgilendi. 1867 yılında amcası Abdülaziz ile Avrupa gezisine çıkan ve opera ile tanışan Abdülhamid, başta Gaetano Donizetti olmak üzere birçok ünlü bestekarın eserlerini Osmanlıca'ya tercüme ettirdi. Mızıkacı-yı Hümayun için opera eserleri yazdı ve padişahlığı döneminde ünlü opera sanatçıları İstanbul'a davet etti.

Sultan II. Abdülhamid

Tahta Çıkışı ve I. Meşrutiyet

Abdülhamid, Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve şüpheli ölümünden sonra tahta geçen ağabeyi V. Murat'ın da üç ay sonra ruhsal çöküntü geçirmesi üzerine 31 Ağustos 1876 tarihinde padişah ilan edildi ve 7 Eylül günü Eyüp'te kılıç kuşandı. Bu iki saltanat değişiminin mimarı olan Mithat Paşa'yı sadrazam yapan Abdülhamid tahta çıktığında Osmanlı İmparatorluğu büyük bir

bunalım içindeydi. 1875 yılında borçlarını ödeyemez hale düşen devlet Muharrem Kararnamesi ile moratoryum ilan etmiş, Bal-kanlar'da ulusal ayaklanmalar baş göstermiş ve yurt içinde meşrutiyet fikri alevlenmişti.

Sultan Abdülhamid'in Mithat Paşa'nın isteğine uyarak 23 Aralık 1876 tarihinde ilk Osmanlı Anayasası olan Kanun-u Esasi'yi ilan etmesiyle I. Meşrutiyet dönemi başlamış oldu. Bu dönemde yargı bağımsızlığına ve temel hakların güvence altına altına alınıp ülkenin meclis tarafından yönetilmesine karar verilmesine rağmen egemenliğin ana kaynağı padişahı.

II. Abdülhamid döneminde yenileşme hareketleri ile Osmanlı Devleti'nin çehresi önemli ölçüde değiştirilirken, eğitim yaygınlaştırıldı ve merkezileştirildi. Mülkiye, Maliye, Ticaret, Yüksek Eğitim, Donanma, Tarım, Güzel Sanatlar ve Madencilik Okulları hizmet vermeye başladılar. 1898 yılında Hukuk Mektebi açıldı. Bayındırlık işlerine önem verildi. Anadolu, demiryolu ile Avrupa'ya ve Arabistan'a bağlandı.

Meclis-i Mebusan'ın Kapatılması

93 Harbi sonunda Rus ordusunun İstanbul'a doğru ilerlemesi üzerine, 13 Şubat 1878 tarihinde padişahın da katıldığı bir olağanüstü meclis toplantısı yapıldı. Bu toplantıda herhangi bir karar alınmadığı gibi, bazı üyelerin yenilginin sorumluluğunu kendisine yıkmaları üzerine toplantıyı terk eden II. Abdülhamid, Meclis-i Mebusan'ı süresiz tatil etti.

Çırağan Baskını

1872 yılında "Genç Osmanlılar" grubunun büyük bir bölümü Abdülaziz'in doğum günü nedeniyle çıkan genel aften yararlanarak yurda dönmüşlerdi. Siyasi yazıları ve Şehzadebaşı Camii'nde verdiği vaazlar sebebiyle İstanbul dışında yaşaması istendiği için bir süre Paris'te kalan Ali Suavi de II. Abdülhamid'in tahta çıkmasından sonra verilen izinle İstanbul'a geldi.

Eski sadrazam Mithat Paşa aleyhine yazıları ile II. Abdülhamid'in gözüne giren Ali Suavi, Yıldız Sarayı Kütüphanesi Müdürü olarak görevlendirildi. 1 Şubat 1877 tarihinde Galatasaray Sultanisi Müdürlüğüne getirildi, fakat kendisinden daha liberal ve Batı yanlısı düşüncelere sahip olan Maarif Nazırı Münif Paşa ile anlaşamadığı için 28 Ekim 1877 tarihinde görevden alındı. Bu olaydan sonra Abdülhamid yönetimine şiddetle karşı çıktı.

20 Mayıs 1878 günü V. Murat'ı tekrar tahta çıkarmak için 150 kadar Rumeli göçmeniyle Çırağan Sarayı'nı basan Ali Suavi, Beşiktaş Karakolu Komutanı Yedi Sekiz Hasan Paşa tarafından sopa darbeleriyle öldürüldü. 23 ihtilalcinin ölümüyle sonuçlanan bu olaydan sonra Ali Suavi'nin eşi olayla ilgili belgeleri yaktı ve Londra'ya kaçtı. Bu olaydan rahatsızlık duyan II. Abdülhamid 1880 yılında geniş kapsamlı bir örgüt olan Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nı kurdu. Çok sayıda polis ve hafiyeden oluşan bu örgütün amacı bilgi toplamak ve Abdülhamid'e karşı hazırlanan darbe veya ayaklanma girişimlerini önlemektir. Halk arasından seçtiği ve maaş bağladığı "jurnalci" adı verilen kişilerden yönetime karşı olan faaliyetleri öğrenen bu örgüt daha başlamadan fitnenin önünü kesiyordu.

II. Abdülhamid cuma selamlığına giderken

Tahttan İndirilişi

II. Abdülhamid, 13 Nisan 1909 tarihinde çıkan isyanı takiben 27 Nisan'da tahttan indirilip Selanik'e sürgüne gönderildi. Alatinî Köşkü'nde üç yıl göz hapsinde tutulduktan sonra İstanbul'a Beylerbeyi Sarayı'na getirildi ve 10 Nisan 1918 tarihinde vefat etti. Mezarı dedesi Sultan II. Mahmut'un Divanyolu'ndaki türbesinde bulunmaktadır.

Hamidiye Alayları

Ermeni Sorunu

Osmanlı sınırlarında ikinci sınıf vatandaş olarak görülen Ermeniler, Kürtlerin ve Çerkezlerin köylerini yağmalamalarından, vergi toplanmasındaki düzensizliklerden, devlet görevlilerinin suç teşkil eden davranışlarından ve mahkemede tanıklıklarının kabul edilmemesinden şikayetçilerdi. Osmanlı'nın gücünü kaybetmesi ve Avrupa'daki milliyetçi akımların artmasıyla birlikte 1870 yılından itibaren devletten daha iyi haklar beklemeye başladılar. Ancak, Ermenilerin milliyetçi davranışları, çeşitli haklar istemeleri ve özerklik için girişimde bulunmaları Osmanlı'nın İslami karakterine tersti ve devlet bu isteklere kulak tıkamayı tercih etti.

Rus yönetimi altında yaşamayı arzu eden Ermeniler, 93 Harbi sonunda Mkrnich Khrimian'ı lobi faaliyetlerinde bulunması için Berlin Kongresi'ne göndermelerine rağmen istedikleri sonucu elde edemediler. Savaşta büyük toprak kaybına uğrayan ve ekonomik açıdan çok kötü duruma düşen Osmanlı daha fazla güç kaybetmek istemiyordu. II. Abdülhamid'e göre Osmanlı, Hristiyanların bitmek bilmeyen zulüm ve düşmanlıkları sebebiyle bu duruma düşmüştü ve Ermeniler de bu grupların bir uzantısıydı.

Hamidiye Alayları

1878 Berlin Kongresi 61. maddesine göre Ermeni vilayetlerinde bazı reformların yapılması gerekiyordu. "Reform" kelimesinden büyük rahatsızlık duyan Abdülhamid, söz konusu maddeleri uygulamaya koymadığı gibi Ermeniler üzerindeki baskıyı artırdı. Avrupa devletlerinin bu husustaki uyarılarının da kulak arkası edilmesi üzerine 27 Temmuz 1890 tarihinde Sosyal Demokrat Hınçak Partisi mensupları Kumkapı'da bir gösteri düzenlediler. Harutyun Cangülyan, Mihran Damatyan ve Hambartsum Boyacıyan bir manifesto okudular ve Osmanlı Devleti'nin kayıtsızlığını kınadılar. Ermeni Patriğinin de destek vermesine rağmen bu cesur gösteriden bir sonuç çıkmadı.

Hamidiye Alayları

Bu sırada Doğu illerinde Kürt asiler yerleşim alanlarına saldırıyorlardı ve halkın can güvenliği kalmamıştı. 1891 yılında bu grupları durduracak gücü olmayan II. Abdülhamid "bir taşla iki kuş yurmak gayesiyle" asilere yarı resmi bir statü vermeyi tercih etti. Bu statüye göre Kürt çeteleri ve Türkmenler devlet tarafından silahlandırılıp "Hamidiye Alayları" adını aldılar. Böylece çetecilik faaliyetlerini artıran bu gruplar Ermenilere serbestçe saldırmaya, tahıllarına ve yiyeceklerine el koymaya ve hayvanlarını

kaçırmaya başladılar. Sadece askeri mahkemelerde yargılanabildikleri için herhangi bir sorun ile karşılaşmıyorlardı. Tansiyonun artması sonucu 1892 yılında Merzifon'da ve 1893 yılında Tokat'ta olaylar çıktı.

Hamidiye Katliamları

II. Abdülhamid, Hınçak Partisi ve Ermeni Devrimci Federasyonu'nun milliyetçi hareketlerini sürdürmeleri üzerine 1894 yılından itibaren Ermeni halkını hedef almaya başladı. Böylece Hamidiye Alaylarının baskısı ve saldırıları artarken, milliyetçilik duyguları güçlenen Ermeniler arasından çıkan Mihran Damatyan, Hambartsum Boyacıyan ve Hrayr Dzhoghk gibi liderler de halkı cesaretlendirdiler. Bunun sonucu olarak Ermeni Devrimci Federasyonu tarafından silahlandırılan halkın Batman'ın Sason yöresinde başlattığı isyan Osmanlı ordusu ve Kürtler tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. Bu direnişin yayılma eğilimi göstermesi üzerine Muş Valisi yerel Müslüman halkı Ermeniler aleyhine kızdırdı. Tarihçi Lord Kinross'a göre camilerde toplanan Müslümanlar "Ermenilerin İslam'ı yok etmeye çalıştığını" konuşmaya başladılar. Padişahın bölgeye asker göndermesi vahşeti artırdı ve birçok Ermeni yerleşim biriminde kanlı olaylar meydana geldi.

1895 yılı Ekim ayında devreye giren Britanya, Fransa ve Rusya II. Abdülhamid'den "Hamidiye Alaylarının gücünü kısıtlamasını ve yeni bir reform paketi imzalamasını" istediler. İstanbul'da toplanan 2.000 civarında Ermeni de Berlin Anlaşması'nda vad edilen reformların bir an önce gerçekleştirilmesi için bir gösteri düzenlediler, fakat polis şiddet uygulayarak toplananları dağıttı. Kısa süre sonra İstanbul'da ve Ermeni nüfusun yoğun olduğu Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Harput, Sivas, Trabzon, Van illerinde katliamlar başladı. Yaşanan olaylarda Ermeniler komşularının ve askerlerin ellerinde hayatlarını kaybettiler. Bu sırada Urfa'daki bir Ermeni katedrali yakıldı, kaçmaya çalışanlar vuruldu ve 3.000 kişi esir alındı.

Hamidiye katliamlarında kocalarını yitiren Ermeni kadınları

Dersim'deki yoğun Kürt nüfusunun çevresindeki Ermeni yerleşim alanları da olaylardan aşırı ölçüde etkilendiler. Arapkir, Eğin, Gürün, Kemah, Erzincan, Tercan, Kiği ve Palu talan saldırıları yanında ciddi katliamlara sahne oldu. 1895 yılı sonbaharında merkezi Peri olmak üzere Mazgirt, Pertek ve Sağman çevresini kapsayan Çarşacak kırsal alanında yerel yönetici ve memurlar yukarıdan gelen talimatla bölgenin ağaları ve beylerini saldırı için örgütlerken Dersimli bazı Kürt aşiretlerini de yağma ve talana teşvik ettiler. Kevork Yerevanyan'ın anlatımıyla:

Ermeniler korku içerisinde beklerken Dersimli Kürtlerin insan seli Çarşacak Ovası'na dökülmeye başladı. Onlar çakmaklı tüfek, tabanca ve kılıçlarla silahlı halde Medzgerd (Mazgirt) ve Tsorak'tan düze indikleri gibi Ermeni köyleri ve evlerini talan etmeye koyuldular. Geçtikleri yeri kurutan çekirgeler misali bir uçtan öbür uca yayılıp gittiler. Köylülerin direnmeye ne gücü ne de cesareti vardı. Etrafları dağ bayır, yollar ve geçitler silahlı çetelerle doluydu. Çocukları kaçmayı göze alamıyordu ve ağaların kapıları sığınmak isteyenlerin yüzüne kapanyordu. Çarşacak ağaları kendi marabalarına dahi sahip çıkmak istemiyorlardı. 1895 talanı Çarşacak merkezi ve köylerinde Ermeni nüfusunu yoğun şekilde mağdur etti. Kış önünde aç ve açık bıraktı. Yıkık evler, boşalmış ambarlar, sönmüş ocaklar etrafında çoluk çocuk ağlaştılar. Yine de hayatta kaldıklarına şükrederek kışı geçirmenin çarelerini bulup çilekeş çalışmalarlarıyla bu viran yöreleri yeniden şenlendirdiler.

Yerevanyan'ın Mazgirt'e ilişkin tanıklığına başvurduğu Vosgan Hovhannesyan şu kısa bilgileri veriyor:

Hükümetten Mazgirt Ermenilerini kırmaları için cazip teklifler alan Dersim ve çevresindeki Kürt aşiretleri can almaktan ziyade mal yağmalamaya geliyorlardı. Ancak Kürt hareketinin gürültülü ivmesi ansızın durdu. Zira Dersim'in etkili aşiret liderlerinden Temir Ağa kimsenin Ermenilere dokunmaması ve harekete geçenlerin hemen geri çekilmesi için emir vermişti. O günden sonra Mazgirt Ermenileri ile Dersim Kürtleri arasındaki dostluk ilişkileri daha bir güçlendi.

Hampartsum Kasparyan da Çemişkezek ve köylerinde yaşananları şöyle özetliyor:

Ermeni nüfusun yoğun olduğu köyleri önemli ölçüde etkilenirken, Çemişkezek 1895 yılı talan ve kırimından muaf kaldı. Şehrin kurtulmasında önemli rol oynayan Uşpak mahallesinden Avedis Axıkyan bunun üzerine Ermenilerden "Millet" ünvanını almıştı. Aslında bu şeref yakın dostluk içinde olduğu ve dar günde "Hızır" gibi imdadına yetişen Dersimli Kızılbaş Kürt liderlerinden Süleyman Ağa'ya aitti. Hozat'ın idare meclisinde olan Avedis Efendi, bir gece Dersim'in etkili Kürt aşiret reislerinden Süleyman Ağa'nın evine misafir olmuş ve gelininin yeni doğan erkek çocuğuna kirvelik yapmıştı. Böylece aralarında kurulan dostluğa binaen, saldırılar sırasında 500 adamıyla Uşpak mahallesine gelen Süleyman Ağa Ermenilerin korumasını üstlendi.

1895-96 kışında katliamlar devam ederken Kahramanmaraş'ın kuzeyindeki Zeyton yöresinde silahlı isyan çıkartan Ermeniler, Hamidiye Alayları tarafından kanlı bir şekilde bastırıldılar. IV. Ordu Komutanı Müşir Zeki Paşa'nın "Ülke temizlenmiştir, bundan sonra bir isyan olmayacaktır!" mesajını yayınladığı bu olay sırasında Diyarbakır'da bulunan Fransız Konsolosu Muavini Gustave Meyrier kitabında "katliamların çok acımasız olduğunu ve genellikle savunmasız mahallelerin hedef alındığını" yazıyor.

1896 yılı bahar aylarına kadar süren ve "Hamidiye Katliamları" olarak tarihe geçen olaylar, Avrupa basınında II. Abdülhamid aleyhine şiddetli bir kampanya başlatılmasına sebep oldu. Çekindiği devrimcilerin öldürülmüş veya Rusya'ya kaçmış olması sebebiyle "Ermeni sorununun ortadan kalktığını" söyleyen II. Abdülhamid, yurt dışından gelen baskıları da dikkate alarak 1897 yılında katliamları durdurdu.

Olaylarda Hayatlarını Kaybedenler

II. Abdülhamid'in Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü korumak gayesiyle ortaya koyduğu "Pan İslamizm" ideolojisinin sebep olduğu söylenen bu olaylarda hayatlarını kaybedenler hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Aşağıda görüldüğü üzere tarihçiler 80.000 ile 300.000 arasında değişen farklı rakamlar vermektedirler:

- * Alman Papaz Johannes Lepsius: "2.493 köy yakıldı, bunların 456'sında halk zorla Müslüman yapıldı ve 88.243 Ermeni öldürüldü. Tahrip edilen 649 kilise ve manastırdan 328'i cami haline getirildi. Saldırılarından sonra 100.000 kişi de açlık, soğuk ve hastalık sebebiyle hayatlarını kaybettiler."
- * Britanya Büyükelçisi Philip Currie: "1895 yılı sonuna kadar 100.000 kişi öldürüldü ve katliamlar 1896 yılında devam etti."
- * Alman Dışişleri Bakanlığında Türkolojist Ernst Jackh: "200.000 kişi öldürüldü ve 50.000 kişi de yerlerinden edildi."
- * Fransız diplomat ve tarihçi Pierre Renouvin: "250.000 Ermeni öldürüldü."

Ana hedef Ermeniler olmasına rağmen, Diyarbakır, Hasankeyf, Sivas ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde 30.000 Süryani de Hamidiye Alayları tarafından öldürüldüler.

Hamidiye katliamlarında ailelerini yitiren ve evsiz kalan Ermeni çocukları

Osmanlı-Yunan Savaşı

Girit Sorunu

1878 yılında imzalanan Halepa (Hanya) Anlaşması'na göre Girit'e geniş bir özerklik tanınmıştı. Osmanlı Devleti'nin anlaşma hükümlerini uygulamaya koymaması sebebiyle Girit'te 1885, 1888 ve 1889 yıllarında üç ayaklanma meydana geldi. Ayaklanmaları sona erdirmek isteyen II. Abdülhamid'in 1894 yılında Aleksandros Karatodori Paşa'yı tekrar Girit Valiliğine ataması da sorunları çözülmedi ve 1896 yılında adanın Rum kesimi ile Müslüman kesimi arasında olaylar çıktı. Problemleri çözmek için gelen Osmanlı kuvvetlerine karşı Yunanlı gönüllüler de Rumları desteklemek gayesiyle adaya akın ettiler. Büyük devletlerin donanmalarının da ada civarında konuşlanması üzerine, II. Abdülhamid Rum kesimine çeşitli tavizler vermek zorunda kaldı ve böylece gerilim azaldı.

1897 yılı Ocak ayında Müslümanların Hanya'daki Hristiyan mahallesini ateşe vermesi üzerine açıkta demirlemiş olan yabancı gemilere sığınan Rumlar yayınladıkları bildirimler ile "bağımsızlık ve Yunanistan ile birleşme" isteklerini yinelediler. Bu sırada Atina'daki gösterilerde Kral I. George ve hükümetin Girit halkına ihanet ettiği dile getirilirken, ordu ve bürokrasiye hakim olan "Etniki Etery" adındaki milli askeri organizasyon Osmanlılara karşı harekete geçilmesi için bastırıyordu.

Savaşın Başlaması

25 Ocak 1897 tarihinde Timoleon Vassos komutasındaki iki Yunan taburu bir savaş gemisi eşliğinde Hanya'ya geldi. Büyük devletlerin Osmanlı'ya verdiği garantiyi tanımadığını söyleyen Vassos, adanın Yunanistan ile tek taraflı olarak birleştiğini ilan etti. Büyük devletler Başbakan Theodoros Deligiannis'e "güçlerini çekmesi halinde adaya özeklik verileceğini" bildirdiler; fakat bu teklif reddedildi ve Girit'te çıkan çarpışmalarda Yunanlılar 4.000 kişilik Osmanlı birliğini mağlup ettiler. Bu gelişmeler üzerine 2 Şubat'ta toplanan Osmanlı Meclisi orduya "savaş hazırlanma" emrini ilettiler.

Osmanlı topçusu, 1897 Yunan Savaşı

Askeri Güçler

Prens Constantine komutasındaki Yunan ordusu ikisi (45.000 piyade, 500 süvari 96 top ile) Teselya'da, biri (16.000 piyade ve 40 top ile) Epirus'ta olan üç tımenden oluşuyordu. Karşılarında yer alan, 93 Harbi sonrası Alman Baron von der Goltz tarafından

yeniden düzenlenmiş Osmanlı ordusu ise sekiz piyade tümenine sahipti. Ethem Paşa ve Yanya (Ioannina) Valisi Ahmet Hıfzı Paşa komutasındaki bu kuvvetler savaşın başlamasından sonra 58.000 piyade, 1.300 süvari ve 186 top ile Teselya'ya ve 29.000 piyade ve 24 top ile Epirus'a doğru ilerlediler.

Yunanlıların tek atışlık Gras tüfeklerine karşılık, ikinci jenerasyon dumansız ve çok atışlı Mauser tüfekleri Osmanlılar'a büyük bir avantaj sağlıyordu.

Yunan donanmasının Hydra sınıfı küçük savaş gemileri, Miaolis adında bir kruvazörü, bazı eski zırhlıları ve hücumbotları vardı. Buna karşılık Osmanlı donanması sekiz savaş gemisi, iki kruvazör, küçük zırhlılar ve torpido gemilerine sahipti. Çoğu Osmaniye sınıfından olan bu gemiler yenilenmiş olmalarına rağmen bakımsız ve kötü durumdaydılar. Savaş sırasında Yunan gemilerinin bazı etkisiz bombardıman girişimlerine karşılık Osmanlı gemileri Çanakkale Boğazı dışına çıkmadılar.

İlk Çarpışmalar

24 Mart 1897, sınırı geçen ve Yenişehir'in (Larissa) 50 km kuzeybatısındaki Alasonya (Elassona) kasabasını ele geçiren 2.600 kişilik düzensiz Yunan birliğinin askerleri buradaki yerel yapıyı Osmanlı yönetimine karşı provoke etmeye çalıştılar.

6 Nisan, Ethem Paşa'nın Pineios Nehri'ni doğal bir bariyer olarak kullanmak suretiyle yaptığı çevirme hareketi Yunanlıları Domeniko'ya doğru çekilmek zorunda bıraktı.

18 Nisan, Atina'daki Osmanlı Büyükelçisi Asım Bey'in Yunan Dışişleri Bakanı ile görüşüp "diplomatik bağların kesildiğini bildirmesiyle" savaş resmen ilan edildi.

Epirus Cephesi

18 Nisan, Epirus'a giren ve güneye doğru ilerleyen Ahmet Hıfzı Paşa komutasındaki Osmanlılar, Arta Köprüsü'nde yaptıkları çarpışmalarda Albay Manos komutasındaki Yunan kuvvetleri karşısında başarılı olamadılar ve geri çekilmek zorunda kaldılar.

23 Nisan, Pente Pigadia'ya kadar ilerleyen ve şehri ele geçiren Manos destek alamayınca ilerlemesine son verdi.

Farsala Muharebeli, 30 Nisan 1897. (Frank Dadd)

Teselya Cephesi

21 Nisan, Tirnavos civarında yapılan ve iki gün süren çarpışmalar sonunda yenilgiye uğrayan Yunan ordusunun geri çekilmesi halk arasında paniğe sebep oldu.

27 Nisan, Osmanlılar Larissa'yı ele geçirdiler.

222 YAKIN TARİHİMİZİN GERÇEKLERİ

30 Nisan, Farsala'da (Velesino) yeniden organize olan Konstantinos Smolenskis komutasındaki Yunan ordusu Osmanlıların ilerlemesini durdurdu.

5 Mayıs, üç Osmanlı tümeninin taarruzu karşısında tutunamayan Yunanlılar Dömeke'ye (Domokos) çekildiler.

8 Mayıs, Osmanlılar Volos'a girdiler.

16 Mayıs, 25.000 kişiyi yedek olarak geride bırakan Osmanlı ordusu 45.000 kişi ile saldırıya geçti. Dömeke'de 40.000 kişi ile güçlü bir pozisyon alan Yunanlılar, Ricciotti Garibaldi komutasında yardıma gelen 2.000 "Kırmızı Gömleklî" İtalyan askeri ile Osmanlıları karşıladılar. İlk gün kanatlardan saldıran fakat istediği sonucu alamayan ve atının üzerinde alından bir kurşun ile vurulan Abdüleziz Paşa'yı şehit veren Osmanlı kuvvetleri, ikinci gün cepheden yaptıkları ataklar ile Yunanlıları mağlup ettiler. Sağ kanatlarından gelen saldırıyı önleyemeyen Smolenskis komutasındaki Yunanlılar Thermopylae Geçidi'ne kadar çekildiler.

20 Mayıs, büyük devletlerin araya girmesiyle ateşkes ilan edildi. Böylece, Osmanlıların 144 subay ve 4.312 er (ölü, yaralı ve esir), Yunanlıların 136 subay ve 3.612 er kaybettiği savaş sona erdi.

Ateşkes

20 Eylül'de ateşkes imzalanmasından sonra 21 Ekim'de başlayan barış görüşmeleri, 4 Aralık 1897 tarihinde imzalanan İstanbul Anlaşması ile sona erdi. Bu anlaşmaya göre:

- * Osmanlılar işgal ettikleri Teselya'yı sınırlarda lehlerine bir değişiklik yapılması karşılığında Yunanlılara bıraktılar.
- * Yunanlılar ağır bir savaş tazminatı ödemeyi kabul ettiler.
- * Girit'in Hristiyan bir vali tarafından yönetilmesi ve Osmanlılara bağlı özerk bir devlet olması kabul edildi.

Savaş sonunda toprak kaybına uğrayan Yunanistan için "ağır savaş tazminatı ödemek" ve bu sebeple büyük devletlerin ekonomiye müdahale etmesi büyük bir aşağılamaydı. Yunanlılar "Megali Idea" üzerine kurdukları hayalleri gerçekleştirmek için güçlerinin yeterli olmadığını anladılar ve Girit'i ilhak etmek için 1908 yılına kadar beklemek zorunda kaldılar. Ordu, ekonomi ve yaşam tarzlarında yaptıkları değişiklikler 1909 Goudi devriminin tohumlarını attı. 1910 yılında Liberal Parti'nin lideri olarak başbakan seçilen Eleftherios Venizelos birçok reformun hazırlayıcısı oldu.

93 Harbi'nde aldıkları büyük mağlubiyetten sonra Yunan Harbi'nde moralleri yükselen Osmanlılar savaşı kazanmalarına rağmen masada istedikleri sonucu alamadılar ve anlaşmadaki boşluklar sebebiyle bir süre sonra Girit'i kaybettiler.

Dömeke Savaşı, 16 Mayıs 1897. (Fausto Zonaro)